

InDret

REVISTA PER
L'ANÀLISI DEL DRET

WWW.INDRET.COM

Les conseqüències de la manca de perícia en els llançaments de boles de golf: immissions o responsabilitat extracontractual dels arts. 1902 i 1910 CC

Comentari a la STSJ de Catalunya, de 14.1.2010 (RJ 2010\2622)

Esther Torrelles Torrea

Facultat de Dret
Universitat de Salamanca

Abstract

La STSJ de Catalunya, de 14.1.2010 (RJ 2010\2622; MP: José Francisco Valls Gombau) resol el conflicte generat pels danys ocasionats per la caiguda de boles de golf a la finca confrontant per la falta de perícia dels golfistes. Els fets no es qualifiquen d'immissions sinó de responsabilitat extracontractual per aplicació dels arts. 1902 i 1910 CC.

La STSJ de Cataluña, de 14.1.2010 (RJ 2010\2622; MP: José Francisco Valls Gombau) resuelve el conflicto generado por los daños ocasionados por la caída de bolas de golf a la finca colindante por la falta de pericia de los golfistas. Los hechos no se califican de inmisiones sino de responsabilidad extracontractual por aplicación de los arts. 1902 y 1910 CC.

The opinion of the Superior Court of Catalonia of January 14, 2010 (RJ 2010\2622) delivered by Magistrate José Fco Valls Gombau, addressed the parties' conflict arising from the damages caused by the trespass of golf balls to the adjoining property because of the lack of skills of the golf players. Based on the evidence provided by the parties, the judge considered the damages as tortious and imposed liability based on articles 1902 and 1910 of the Spanish civil code instead of qualifying them as damages derived from nuisance.

Title: The effects of unskilled golf players: nuisance or liability under tort.

Paraules clau: Immissions, responsabilitat extracontractual, retard deslleial

Palabras clave: Inmisiones, responsabilidad extracontractual, retraso desleal

Keywords: Nuisance, Tort Law, Verwirkung

Sumari

- 1. Introducció**
- 2. Exposició dels fets i resolució en primera i segona instància**
- 3. Els requisits exigits per a l'aplicació de les normes sobre immissions**
  - 3.1. Concepte i característiques de les immissions**
  - 3.2. Classes d'immissions**
- 4. La responsabilitat extracontractual dels arts. 1902 i 1910 CC**
- 5. Especial referència al retard deslleial o Verwirkung**
- 6. Taula de jurisprudència citada**
- 7. Bibliografia**

1. Introducció

Amb la STSJ de Catalunya, de 14.1.2010 (RJ 2010\2622; MP: José Francisco Valls Gombau) estem davant d'un cas més de delimitació d'institucions, en concret de les immissions. Les immissions no sempre han estat una institució de contorns clars [malgrat la seva regulació expressa en el Codi Civil de Catalunya (en endavant, CCCat), com es veurà]. De la fàbrica de formatges, que va preocupar a Aristón, a la caiguda de boles de golf han transcorregut segles i amb ells una fugida, en certs casos, a d'altres institucions jurídiques pels nous perfils que s'ha anat donant a la immissió, especialment a partir de *l'Ihering*¹. De vegades, davant d'uns mateixos fets, uns tribunals els qualifiquen com a immissions i d'altres en neguen tal qualificació. És el cas de les caigudes de fulles dels arbres plantats a les finques contigües: la SAP Barcelona, secc. 17^a, de 15.12.2009 (JUR 2010\117177; MP: María Sanahuja Bonaventura) el qualifica d'immissió innòcua i, en canvi, la SAP Lleida, secc. 2^a, de 21.4.2009 (JUR 2009\393645; MP: Albert Montell García) ho considera una causa natural, però no una immissió²:

“No es tracta, doncs, d'una immissió, atès que la caiguda de la fulla dels arbres, en aquest cas pinassa, no obeeix a una activitat provocada de forma artificial pel propietari demandat a l'interior de la seva finca. No hi ha una activitat humana que provoqui que la pinassa caigui a l'interior de la finca del demandant, sinó que obeeix a una causa natural”.

En d'altres ocasions, com en la sentència que s'analitza, hi ha discrepàncies sobre la seva configuració. Així, el JPI resol la controvèrsia plantejada per la caiguda de boles de golf des del camp on es practica l'esport al predi veí d'acord amb les regles de protecció front les immissions. Aquesta qualificació és denegada per l'Audiència Provincial i pel TSJ de Catalunya, tot reconduint la matèria a la responsabilitat extracontractual (arts. 1902 i 1910 CC).

Uns fets similars a la sentència que es comenta es donen a la SAP Màlaga, secc. 6^a, de 16.2.2005 (JUR 2005\139574; MP: Antonio Alcalà Navarro), en què es reclama per la freqüent caiguda de boles de golf a l'habitatge contigu a un camp de golf, fins al punt en què, en una ocasió, una bola descontrolada entra per la finestra de la demandant trencant-li les ulleres. En aquest supòsit, el cas es resol també en seu de responsabilitat extracontractual, tot condemnant al Club (no al jugador) a una indemnització pels danys causats:

“(…) no pot considerar-se imprudent errar el cop en la pràctica del golf i que la bola vagi descontrolada fora dels límits del camp de joc; es tracta, al contrari, d'un fet habitual en aquest tipus d'esport i qui ha de prevenir qualsevol contingència derivada del mateix és

---

¹ Ofereix un interessant estudi de les fonts romanes i la matèria ALONSO PÉREZ (1994, p. 392).

² Doctrinalment VAQUER ALOY (2009, p. 122) tampoc és partidari de la immissió en tals supòsits.

l'entitat encarregada de l'explotació del camp de golf (...). La conducta negligent consisteix en no haver posat límit a aquesta situació redistribuint de forma més adequada les xarxes que eviten la sortida de les boles fora del recinte, conducta omissiva a la que era aliè el demandat (el golfista) (FJ 2º)".

El comentari de la sentència es fa des dels dos eixos sobre els que s'intenta recolzar la controvèrsia: les immissions i la responsabilitat extracontractual. L'anàlisi finalitza amb una referència, purament lateral, a la figura del retard deslleial al llegada per una de les parts en la demanda.

2. Exposició dels fets i resolució en primera i segona instància

La relació de veïnat entre el Càmping "El Garrofer" i el Club de Golf "Terramar" (predis ubicats seguint una trajectòria paral·lela al camí de separació entre ambdues finques) generava conflictes donada la reiterada i freqüent caiguda de boles del camp de golf al càmping llançades pels qui practicaven aquest esport a les instal·lacions del Club ocasionant perjudicis per a la integritat de les persones i de les coses existents en el càmping i en el camí adjacent, resultant ineficaces les tanques existents, tant en una com en l'altra finca. En concret, el conflicte l'ocasionava la ubicació del clot núm. 11 del camp de golf. Per això, el Càmping "Garrofer" interposa una demanda contra el Club de Golf "Terramar" i sol·licita una acció de cessació de la pertorbació tot al·legant l'existència d'immissions –recolza els seus arguments en els arts. 544-4 i 546-13 CCCat–, i sol·licita que es declari que el Càmping no ha de suportar les pertorbacions produïdes des del Club tot exercitant una acció de cessació de la pertorbació, i que es condemni al Club de Golf "Terramar" a tancar el clot núm. 11, o subsidiàriament, a modificar el traçat del camp, en particular, la ubicació del mencionat clot.

El Club de Golf "Terramar" contesta la demanda al·legant la inexistència d'immissions il·legítimes i afirmant que, en tot cas, es tractaria d'immissions innòcues, i la improcedència de l'acció negatòria exercitada, encara que, adverteix, en tot cas, que la instal·lació de tanques protectores seria la mesura tècnicament possible i econòmicament més raonable per evitar la caiguda de boles de golf provinents del clot 11 del Club de Golf al Càmping.

El JPI núm. 7 de Vilanova i la Geltrú estima la demanda i condemna al Club de Golf a instal·lar unes tanques i, si no fos possible tècnicament la seva instal·lació tal i com es determina, o si aquesta mesura no resulta econòmicament acceptable per al demandat, se li condemni a modificar el traçat del clot núm. 11. En aquest sentit es diu el següent:

"Condemno a Club de Golf Terramar a instal·lar a la seva finca al llarg del perímetre que llinda amb el camí que la separa de la finca de la part demandant tanques de 20 metres fins on la distància entre el tee de sortida i eix del camí assoleixi els 70 metres. Des dels 70 metres als 220 metres de distància la tanca ascendirà a 40 metres d'alçada i des dels 220 metres fins

els 300 metres de distància o en el seu cas fins el final de la línia divisòria, tornarà a ser de 20 metres. ALTERNATIVAMENT i per al supòsit que no sigui tècnica o jurídicament possible la instal·lació de les esmentades tanques o per al supòsit que l'esmentada mesura resulti econòmicament menys acceptable per al propi demandat CONDEMNO al Club de Golf Terramar a modificar el traçat del clot núm. 11, convertint en un par tres, avançant el tee de sortida 150 metres, elecció que haurà d'efectuar-se en execució de sentència. CONDEMNO a Club de Golf Terramar a pagar les costes processals causades”.

Contra aquesta sentència el Club de Golf interposa un recurs d'apel·lació davant l'Audiència Provincial de Barcelona. En aquesta instància es resol que no estem en presència d'immissions ni procedeix l'acció negatòria deduïda, i en conseqüència, es reconduïx el tema a la responsabilitat extracontractual, en concret, es considera que els fets succeïts suposen una infracció dels arts. 1902 i 1910 CC. És important destacar que en apel·lació el Club de Golf va sol·licitar que si se'l condemnava, les úniques mesures tècnicament possibles i econòmicament raonables per al Club eren la instal·lació d'unes tanques descrites en un informe pericial aportat pel mateix Club de Golf. I precisament, per evitar els danys, l'Audiència acceptà la petició subsidiària instada pel Club de Golf condemnant-ho a la instal·lació de les tanques:

“Estimem la petició subsidiària continguda en el recurs d'apel·lació interposat per la representació processal de Club de Golf “Terramar” contra la sentència de 3.5.2007 dictada pel JPI núm. 7 de Vilanova i la Geltrú, i condemnem l'entitat Club de Golf “Terramar” a la construcció, en el termini de tres mesos, de les tanques protectores que resulten de l'informe tècnic que obra en els folis 537 a 568 de les actuacions, essent a càrrec de la referida demandada el pagament de les costes d'instància i sense fer expressa condemna a les d'aquesta alçada”.

No obstant això, el Club de Golf interposa un recurs extraordinari d'infracció processal sobre congruència de les sentències (es considera que s'ha produït una modificació de la *causa petendi*, al condemnar al Club a la instal·lació d'unes tanques protectores no sol·licitades en la demanda i en haver-se modificat substancialment l'acció exercitada ja que el conflicte no es resol amb l'acció negatòria sinó amb una acció de reclamació de danys de l'art. 1910 CC); i un recurs de cassació per dos motius: per la vulneració de l'art. 1910 CC i per la infracció dels arts. 546.13 i 546.14 CCCat, relatiu a les immissions.

3. Els requisits exigits per a l'aplicació de les normes sobre immissions

Tant l'actor (Càmping "Garrofer") com el demandat (Club de Golf "Terramar") consideren que l'eventual sortida de boles de golf des de les instal·lacions del Club de Golf cap a la finca on es troba el Càmping es configura com una immissió (per l'actor, estariem davant immissions il·legítimes, i per al demandat, davant d'immissions legítimes, i fins i tot, innòcues). Així ho considera el JPI, encara que l'Audiència Provincial i el TSJ de Catalunya no veuen en els fets indicis d'immissió, sinó que els qualifiquen com un acte il·lícit extracontractual tipificat en els arts. 1902 i 1910 CC.

3.1. Concepte i característiques de les immissions

L'ordenament jurídic català és dels pocs que conté una regulació de les immissions³. Ja l'any 1990 es van regular en la Llei 13/1990 de 9 de juliol de l'Acció negatòria, immissions, servitud i relacions de veïnat (BOE núm 183, d'1.8.1990), i actualment estan previstes en els arts. 546-13 i 546-14 del Llibre V del CCCat. En concret, en l'art. 546-13 s'adverteix que:

"Les immissions de fum, soroll, gasos, vapors, olor, calor, tremolor, ones electromagnètiques i llum i la resta de similars produïdes per actes il·legítims de veïns i que causen danys a la finca o a les persones que habiten en la mateixa queden prohibides i generen responsabilitat pel dany causat"⁴.

Les immissions també estan regulades expressament, entre d'altres ordenaments: a Alemanya, en el paràgraf 906 –modificat el 1960 i el 1994, ordenament en què es va inspirar Catalunya-⁵; a Portugal, a

³ També la Llei 367.a) del Fuero de Navarra es regula: "els propietaris o altres usuaris d'immobles no poden causar riscos als seus veïns ni més incomoditat que la que pugui resultar de l'ús raonable del seu dret, tenint en compte les necessitats de cada finca, l'ús del lloc i l'equitat".

⁴ La STSJ de Catalunya, de 17.7.2006 (RJ 2007\1660; MP: Carlos Ramos Rubio) adverteix que l'art. 546-13 CCCat manté una fórmula oberta que permet la incorporació de supòsits no contemplats específicament, però en tot cas, similars als descrits. La sentència manté les definicions al·legades pel Tribunal estant vigent la Llei de 1990.

⁵ Segons aquest ordenament, s'han de tolerar les immissions indirectes d'imponderables (fums, olors, sorolls, vibracions, etc.) procedents d'altres finques si no perjudiquen de forma essencial la seva finca. Si aquestes immissions perjudiquen de forma essencial la finca s'han de tolerar si s'adeqüen als usos locals o si el seu cessament suposa un cost econòmic exagerat. Però es reconeix un dret a una compensació econòmica quan han de tolerar-se immissions essencialment perjudicials per ser conforme amb els usos locals o el perjudici no supera el que és tolerable. Observem en dita normativa el criteri d'ús normal.

El problema del paràgraf 906 BGB gira al voltant d'aquest dret a la compensació. No es descriuen els requisits necessaris per a la mencionada compensació i sembla comprendre només els danys patrimonials. Sembla que l'obligació de tolerar immissions no és un simple requisit sinó que és la raó per a concedir un dret general a una

l'art. 1946, que s'inspira en el criteri de la normalitat de l'ús per obligar el propietari a que toleri immissions indirectes procedents de la finca veïna sempre que l'aprofitament que es faci d'elles sigui l'habitual segons les circumstàncies del lloc; a Itàlia, a l'art. 844, que es guia per la teoria de la tolerància normal, però s'autoritza al jutge perquè, en aplicar el criteri, tingui en compte per coordinar-les les exigències de la producció amb els drets de propietat i la prioritat d'un determinat ús⁶; etc.

El *Common Law* també regula la problemàtica de les immissions en l'àmbit del *tort*, en concret en el *tort of nuisance*. Suposa una interferència substancial, indirecta i injustificada del demandat a la finca del demandant (que es veu afectada físicament), en l'ús o profit d'aquesta, o en un dret sobre el seu aprofitament (per exemple, una servitud). Les ingerències no permeses han de ser *substantial*s (suposar un dany apreciable) i *unreasonable*s (que dependrà de circumstàncies tals com la durada de la interferència, la sensibilitat del demandant, el caràcter del veïnat, la culpa del demandat, etc.). Aquest mode de mesurar les immissions tolerables suposa la descomposició analítica dels factors que defineixen l'ús normal d'una propietat dins una zona determinada segons la pràctica general i comú existent⁷.

Tots aquests sistemes coincideixen en el fet d'adoptar un règim de responsabilitat per riscos (no culpable o objectiva) on algun cànon basat en l'ús *reasonable*, comú o normal reemplacen la culpa. La teoria de l'*Ihering* ha triomfat a Europa com a criteri per distingir les immissions tolerables de les que no ho són, i en els ordenaments en què no queda clar que hagi influenciat (com el cas del *Common Law*), la seva acceptació general ha d'atribuir-se al substrat conceptual del Dret Romà⁸.

Tant la jurisprudència com la doctrina s'han esforçat per aportar una definició de les immissions davant la mancança d'una definició legal. Així, la jurisprudència del TSJ de Catalunya ha definit en diverses ocasions les immissions. En aquest sentit, s'ha afirmat que:

---

compensació, la qual cosa comporta una responsabilitat per immissions no culpable o objectiva. RIBALTA HARO (2001, p. 143) i VON BAR (1998, pp. 266-267 i 538-539).

⁶ A Itàlia, s'exclouen les immissions que superen la tolerància normal segons les condicions del lloc, la qual cosa suposa negar la tutela corresponent quan es tracti d'una zona industrial. A més a més, l'art. 844 adverteix que els tribunals han de contrapesar les necessitats productives i els drets dels propietaris, i si és necessari podran prioritzar un ús determinat. Per tant, la productivitat es converteix en un eix a tenir present, encara que, en tot cas, es té dret a una compensació econòmica.

⁷ RIBALTA HARO (2001, p. 140 i 142) i la interessant bibliografia allí citada, especialment STANTOM (1994, p. 386); MARKESINIS I DEAKIN (1999, pp. 445-450).

⁸ RIBALTA HARO (2001, pp. 146 i 147).

“(…) immissió és la ingerència físicament apreciable en el predi veí de substàncies, partícules o ondes, que es propaguen sense intervenció de la voluntat humana, sinó com a conseqüència de l’actuació de principis físics, ja sigui a través de l’aire (olors), del terra o parets (vibracions) i que té el seu origen en l’activitat del propietari o del posseïdor de l’immoble com a conseqüència del gaudi de la finca, i que interfereixen en el gaudi pacífic i útil del dret de propietat o de possessió d’un predi veí que no és absolutament necessari que sigui limítrof” [STSJ de Catalunya, de 19.3.2001 (RJ 2001\1399; MP Ponçs Feliu Llança)]⁹.

La doctrina més autoritzada les defineix com “les ingerències perjudicials que es produeixen mitjançant la introducció de matèries imponderables procedents de la finca causant del perjudici que són conduïdes mecànicament o físicament, per terra o per aire, sobre una finca veïna (en sentit ampli)”¹⁰. Ara bé, les immissions tenen un caràcter indirecte o mediat, en el sentit que no han de consistir en un *facere ‘in’ alienum*, sinó que tractant-se d’actes realitzats mitjançant la intervenció humana en la pròpia finca es propaguen a una altra. Es prohibeixen tots els actes d’exercici del dret de propietat sobre un predi que impliquin una invasió directa a la finca veïna (immissions directes, per exemple, espolsar les catifes, llançar objectes sobre el predi del veí), i aquells que encara que s’iniciïn a la finca de l’agent, es propaguen a la del veí. En aquest sentit, la STSJ de Catalunya, de 14.1.2010 (RJ 2010\2622) que s’analitza adverteix que:

“Aquesta ingerència indirecta o mediativitat de la immissió que fa referència a la introducció de matèries que es contenen en l’esmentat art. 546.13 CCCat, en forma de *numerus apertus*,

---

⁹ Aquesta sentència també s’ha encarregat de descriure les seves característiques: a) la condició física o material de la intrmissió, que no significa corpòria donada l’equivalència entre matèria i energia en la física moderna; b) el caràcter indirecte de la intrmissió, la qual cosa exclou la pertorbació directa; c) la vocació de permanència de la pertorbació, sense que això impliqui continuïtat, sinó una actuació intermitent però regular; de l’origen de la pertorbació ha de ser de causa no natural, derivada doncs, de l’actuació del propietari o posseïdor de l’altra finca; e) la contigüïtat dels predis, encara que això no exclou la immissió en predis no limítrofs, atès que el que importa és la idoneïtat per a la pertorbació, sent indiferent el sistema de propagació.

També es va definir la immissió, per exemple, en la STSJ de Catalunya, de 26.3.1994 (RJ 1994\4591; MP Jesús Corbal Fernández) on s’adverteix que immissió implica “una ingerència o intrmissió indirecta sobre el predi produïda per l’activitat del propietari en l’exercici dels seus facultats dominicals, que comporta la intrmissió en el predi veí de substàncies corpòries o immaterials com a conseqüència de la pròpia activitat, però no abraça els ingerències per via directa o per actes materials, el que determina el concepte de servitud (art. 4 Llei 13/1994, de 9 de juliol), ja que la servitud és l’atribució d’una utilitat d’una possessió, en perjudici d’una altra”; o les SSTSJ de Catalunya, de 21.12.1994 (RJ. 1994\1498; MP: LLuis Puig Ferriol); de 17.2.2000 (RJ 2000\8160; MP Núria Bassols Muntada); de 19.3.2001 (RJ 2001\1399); de 3.10.2002 (RJ 2002\649; MP: Ponçs Feliu Llança); de 3.10.2002 (RJ 2002\650; MP: Núria Bassols Muntada) i de 31.3.2008 (RJ 2008\301; MP: Mª Eugenia Alegret Burgès).

¹⁰ EGEA FERNÁNDEZ (1994, pp. 73, 74 i 96). També les ha definit VAQUER ALOY (2009, p. 123), com “aquelles ingerències que s’ocasionen mitjançant activitats que s’exerceixen en la pròpia finca, però els efectes de la qual es perceben més enllà de la seva delimitació espacial”.

s'han de propagar sense la intervenció de cap voluntat humana ja sigui per l'aire, el sol, parets..., ja que si bé en el seu origen són procedents d'accions o omissions voluntàries no ho són en la seva propagació, com succeeix en el cas examinat, en el qual el llançament de pilotes de golf al predi veí respon a una acció humana voluntària tant en l'origen com en el moment de la seva propagació".

Precisament el llançament de boles de golf, com encertadament conclou el TSJ de Catalunya, no es pot considerar dins l'àmbit del *numerus apertus* de l'art. 546-13 CCCat ja que la ingerència es produeix mitjançant llançaments desafortunats o incorrectes realitzats pels golfistes, la qual cosa es considera una ingerència directa en el predi veí. No obstant això, cal advertir que aquesta ingerència, més que directa, és fruit de la manca de perícia del golfista en efectuar el llançament, sense intenció de projectar les boles en el predi veí, en aquest cas, i si així fora, ens acostaríem als actes d'emulació, prohibits per l'art. 546-14.6 CCCat. El golfista paga una quota o entrada per a l'ús d'uns serveis i per la utilització del camp de golf, que és el que ha de reunir les condicions idònies per practicar el mencionat esport evitant danys a tercers.

No es pot al·legar, com es fa, l'existència d'una ingerència indirecta, accidental o no desitjada fruit de les circumstàncies meteorològiques, per exemple, el vent. Tant l'origen com el destí de la bola és conseqüència d'una acció humana directa produïda pel cop poc encertat del golfista. No són les circumstàncies meteorològiques les causants de la propagació o direcció cap al predi veí, sinó que ve precedida per un cop incorrecte i la no adequació de la seva conducta a la perícia necessària per efectuar el llançament dins els límits del camp de golf.

És evident que el llançament de boles de golf (substàncies sòlides de volum considerable) causants del perjudici al predi veí recull moltes de les notes característiques de les immissions: s'ocasionen perjudicis substancials en una esfera jurídica aliena¹¹, es dona una permanença del perjudici pel continu llançament de pilotes que s'ocasiona fruit de la pràctica de l'esport, i s'ocasionen unes conseqüències físicament mesurables sobre la finca veïna. No obstant això, manca la mediativitat, conseqüència del caràcter indirecte de les immissions. És a dir, les immissions, en sentit estricte, no comprenen les activitats que es realitzen directament sobre l'altra finca o dirigida a ella.

---

¹¹ Una de les novetats del Llibre V ha estat la incorporació dels danys personals com indemnitzables en cas d'immissions, ampliant-se d'aquesta manera l'àmbit de protecció de la norma. És a dir, la immissió pot produir danys a la finca ("immoble", com només advertia l'art. 3.1 de la Llei 13/1990), i a les persones que habiten a la finca (art. 546-13 CCCat). SEUBA TORREBLANCA (2008, pp. 653 i 654 i 655).

3.2. Classes d'immissions

Si neguem l'existència d'immissions sembla poc lògic o rellevant abordar en aquest subtítol les classes d'immissions. No obstant això, resulta curiós destacar la classificació que les parts han donat al llançament de les boles de golf com possibles immissions.

Per al perjudicat pels llançaments (Càmping "Garrofer") ens trobaríem davant d'una immissió il·legítima; en canvi, per la finca agent (Club de golf) es tractaria o bé d'immissions lícites, pel que procediria sol·licitar l'adopció de mesures tècnicament possibles i econòmicament raonables, o bé immissions innòcues i no substancials. En aquest darrer cas, les perturbacions, atès el seu caràcter innocu, haurien de suportar-se (art. 546-14 CCCat), i encara que fossin substancials, si són conseqüència de l'ús normal o autoritzades administrativament, també haurien de suportar-se, prenent-se, no obstant això, les mesures pertinents (instal·lació de tanques que el mateix Club està disposat a realitzar).

El que no admet el predi pertorbador (Club de Golf) és que en primera instància es titllin els fets d'immissions il·legítimes i es condemni a la instal·lació de tanques, ja que suposa una incongruència extrapetita. És veritat que si les immissions són il·legítimes, el que procedeix és la seva prohibició (art. 546-13 CCCat), i no pas exigir mesures correctores com les sol·licitades pel demandant: tancar el clot conflictiu o modificar el traçat del camp.

El CCCat distingeix les immissions il·legítimes de les legítimes.

Les immissions il·legítimes (art. 546-13 CCCat) són les ingerències que causen perjudicis substancials i que no hi ha obligació de suportar generant responsabilitat pels danys causats¹². Aquestes immissions no deriven d'un ús normal de la finca segons la normativa (art. 546-14.2 CCCat), ni tampoc d'una autorització administrativa (art. 546-14.5 CCCat). Es considera que els perjudicis substancials interfereixen considerablement les possibilitats d'ús de la finca pel que procedeix l'acció negatòria. L'art. 546-14.1 CCCat estableix un paràmetre per determinar el caràcter substancial o no del perjudici causat: "en general es consideren perjudicis substancials els que superen els valors límit

---

¹² La STSJ de Catalunya, de 19.3.2001 (RJ 2001\1399), adverteix que "són totes les excloses de la classe dels legítimes (...), abastant tant la il·legitimitat originària, com la sobrevinguda, identificable aquesta última amb el supòsit d'immissions que, éssent o havent pogut ser originàriament legítimes, van dirigides *especialment o artificial vers la seva propietat* (del que les sofreix, és clar)".

A nivell doctrinal SEUBA TORREBLANCA (2008, p. 655), fa una interpretació conjunta dels arts. 546-13 i 546-14 CCCat assenyalant que "pot considerar-se que ens trobarem davant una immissió il·legítima quan, d'una banda, no quedi emparada en supòsit algun de les legítimes i, per un altre, existeixi intenció de causar-la (vid. en aquest sentit, l'art. 546-14.6 CCCat)".

o indicatius establerts per les lleis o els reglaments” (a través, d’ordenances municipals, per exemple). És el mateix criteri que apareix en l’ordenament jurídic alemany (paràgraf 906.1 BGB). Per tant, si es respecta el marc dels valors límit o indicatius de les lleis i reglaments, en principi no es consideren perturbacions substancials i, per tant, no generen indemnització¹³. No obstant això, aquests criteris són diferents en funció del destí concret de la finca i de l’horari en què es produeixen els mateixos.

Els perjudicis generats pel llançament de boles de golf no haurien de qualificar-se d’il·legítims ja que el predi immitent fa un ús normal de la seva finca segons la normativa (l’adequat a la pràctica de l’esport del golf) i, en tot cas, disposa d’una autorització administrativa per a això.

D’altra banda, hi ha unes immissions legítimes (art. 546-14 CCCat). El legislador deixa clar que no tot està permès (els perjudicis substancials no han de ser tolerats), però igualment adverteix que no serà perseguida qualsevol perturbació. Es preveuen tres supòsits d’immissions legítimes, és a dir, activitats que generen perjudicis en diferent grau, però hi ha obligació legal o comercial de suportar. En tots els casos es parteix de la substancialitat o no dels perjudicis, però mentre que, d’una banda, l’absència de substancialitat converteix en legítim un perjudici, per una altra, malgrat existir danys substancials, els perjudicis han de tolerar-se. En aquests supòsits no hi cap l’acció negatòria, han de tolerar-se i la tutela es redueix a una indemnització diferent segons els casos.

Dins les immissions legítimes destaquen els supòsits següents:

a. Perjudicis no substancials : Són legítimes les immissions que són innòcues o que causin perjudicis no substancials. Encara que es generin certes incomoditats, s’han de tolerar, la qual cosa suposa un autèntic límit al dret de propietat. No es regula cap remei per actuar contra elles o compensar-les. Es tracta d’evitar costos ineficients per resoldre els conflictes. I a més a més es considera que no suposen un greu perjudici per a l’afectat (són d’intensitat mínima). Es toleren tenint present l’ús normal, els costums locals o els límits fixats per la normativa. Un exemple d’immissions que causen perjudicis no substancials és l’ús d’una barbacoa (SAP Tarragona, secc. 2^a, de 23.12.2009; CENDOJ 43148370012009100443; MP: Antonio Carril Pa).

El Club de golf, adverteix que en tot cas el llançament de boles de golf en el predi veí és una immissió innòcua. Però no és adequada aquesta percepció ja que la substancialitat dels perjudicis en el llançament de boles de golf és evident.

b. Perjudicis substancials : El legislador regula importants excepcions a les immissions il·legítimes. En aquests supòsits estem davant limitacions al dret de la propietat que operen per ministeri de la llei, per raó d’interès públic. En aquest sentit destaquen dos supòsits:

---

¹³ VON WANGENHEIM (2001, p. 1).

(i) Perjudicis derivats de l'ús normal del predi segons la normativa

Són immissions legítimes les que causen perjudicis substancials si es generen en virtut de la llei o de negoci jurídic (art. 546-14.2 CCCat).

Han de donar-se les circumstàncies següents: a) ha d'existir un ús normal de la finca que genera pertorbació, segons la normativa; b) i posar fi a les mateixes ha de comportar despeses desproporcionades. La desproporció del cost de les mesures no es calcula en relació al dany que es pretén evitar, sinó amb la viabilitat econòmica de l'activitat immitent en el cas que s'adoptin aquestes mesures. Si es donen aquests supòsits, l'afectat ha de permetre i tolerar la immissió, però podrà sol·licitar el següent: una indemnització per danys personals i patrimonials del passat i una compensació econòmica pels danys futurs (de difícil determinació), sempre que s'afecti exageradament el producte de la finca (aquí en cap moment es refereix la norma a què s'afecti la persona i potser s'hauria de tenir-se en compte), o afecti l'ús normal d'aquesta segons el costum local. Curiosament, aquí, en referir-se a la finca afectada, el legislador vincula l'ús normal de la finca al "costum local"; i en l'apartat segon, relatiu a la finca que genera la pertorbació, l'ús de la mateixa es condiciona a la normativa. En tot cas l'afectat pot suavitzar la immissió a través de dos mecanismes: exigir que les immissions es duguin a terme el dia i moments menys perjudicials, i adoptar mesures per atenuar els danys a càrrec de l'immitent.

L'ús normal del camp de golf, segons la normativa és practicar l'esport del golf amb els riscos que això suposa; per això el Club ha de prendre les mesures pertinents perquè no es causin danys, com la instal·lació de tanques (el propi Club posa de manifest és menys costós que tancar el forat 11 o canviar el traçat del camp).

(ii) Perjudicis derivats d'explotacions amb autorització administrativa

També són immissions legítimes les que generen perjudicis substancials però provinents d'instal·lacions autoritzades administrativament¹⁴ (per tant, han de tolerar-se). Pel sol fet d'existir

---

¹⁴ Regla inspirada en el § 14 BImSchG (Bundes-Immissionsschutzgesetz), que exclou l'exercici de l'acció negatòria d'immissions enfront d'instal·lacions que compten amb l'oportuna autorització administrativa, permetent en aquests casos al perjudicat per tals immissions sol·licitar l'adopció de mesures de prevenció, o, en el cas que tals mesures no siguin tècnica o econòmicament viables, només la corresponent indemnització, sense que en cap cas càpiga demanar el cessament de l'activitat de l'empresa.

La STSJ de Catalunya, de 19.3.2001 (RJ 2001\1399), encara que referint-se a la derogada Llei 13/1990, i quant a les instal·lacions autoritzades administrativament, assenyala que "s'ha d'entendre que és corresponen amb els abans derivades de l'exercici d'Activitats Classificades del reglament de 30.11.1961 i Nomenclàtor annex i actualment (des del 30.6.1999), de la Llei 37/1998, de 27 de febrer, de la Intervenció Integral de l'Administració ambiental (desenvolupada per Decret 136/1999 de 18 de maig, pel qual s'aprova el Reglament General de desplegament i s'adapten els seus annexos i pel Decret 170/1999, de 29 de juny, pel qual s'aprova el Reglament provisional regulador dels entitats ambientals de control); normativa que ha deixat, a Catalunya, sense efecte el repetit Decret 2414/1961".

una autorització, s'exclou l'acció negatòria. S'observa una tutela preferent de l'interès industrial, de la producció i interessos econòmics. L'autorització administrativa és un element afavoridor de l'activitat industrial, substituint la possibilitat d'exigir la cessació de la pertorbació (tutela plena)¹⁵, per la compensació econòmica (tutela resarcitòria)¹⁶. En aquests casos la immissió s'examina anticipadament, és a dir, es tenen en compte els efectes perjudicials per denegar o no l'autorització¹⁷.

Els afectats en aquests casos poden sol·licitar l'adopció de les mesures tècnicament possibles i econòmicament raonables per evitar danys per part de l'autor de la immissió i una indemnització pels danys produïts. I si malgrat aquestes mesures, les conseqüències no es poden evitar, es té dret a una compensació econòmica pels danys futurs a favor dels afectats¹⁸.

Si el llançament de boles de golf es considerés una immissió també podria acollir-se a aquesta excepció atès que compta amb una autorització administrativa per a la seva obertura i pràctica esportiva. Per tant, procediria permetre la pràctica d'aquest esport encara que prenent les mesures pertinents per evitar el dany, en el nostre cas, la instal·lació de tanques protectores. Si realment estiguéssim davant una immissió, es tractaria d'una immissió legítima (art. 546-14 CCCat).

EGEA FERNÁNDEZ (1994, p. 173), afirma que per autorització administrativa ha d'entendre's no la que es produeix per qualsevol intervenció de l'Administració, sinó simplement quan aquesta s'exigeix per causa de la seva especial perjudicialitat.

¹⁵ PUIG FERRIOL, ROCA TRIAS, ABRIL CAMPOY i AMAT LLARI (2007, p. 295), consideren que el cessament hauria de decretar-lo l'administració en el seguiment de la llicència.

¹⁶ EGEA FERNÁNDEZ (1994, p. 70).

¹⁷ Com es posa de manifest en la STSJ de Catalunya, de 3.10.2002 (RJ 2002\650): "en cas d'instal·lacions autoritzades administrativament no és escaient l'exercici de l'acció negatòria ja que en cap cas es poden tornar les coses a l'estat anterior a una pertorbació jurídica o material". En aquests casos hi ha una obligació de tolerar (en principi) la immissió i s'exclou l'acció negatòria pel fet que la immissió ja s'ha analitzat per anticipat, havent tingut en compte els possibles efectes perjudicials per a la concessió de l'autorització.

¹⁸ Però com ha posat de manifest la STSJ de Catalunya, de 3.10.2002 (RJ 2002\650): "el que ha de quedar clar és que en el àmbit de les activitats molestes, contraries a la salut o perilloses, encara que s'hagi atorgat la llicència això no suposa que s'entri a partir d'aquell moment en una situació petrificada i inamovible, sino que en el cas que s'observin per part de l'administració l'incompliment de les condicions exigides, o en el seu cas, deficiències en el compliment, pot adoptar mesures correctores, inclosa la retirada de la llicència i clausura de l'activitat".

4. La responsabilitat extracontractual dels arts. 1902 i 1910 CC

Els danys ocasionats pel llançament de les boles de golf al predi veí, fruit de la pràctica d'aquest esport, és considerat per part de l'Audiència provincial i pel TSJ de Catalunya com un supòsit de responsabilitat per danys a què es refereix tant l'art. 1902 CC com l'art. 1910 CC.

L'art. 1910 CC acull un principi de responsabilitat objectiva o per risc, en convertir al "cap de família" en el responsable dels danys causats per les coses que es llancen o cauen de les cases habitades. No es requereix la necessitat d'un fonament culpable, eliminant-se així tota exigència de prova, encara que això no significa, com s'adverteix en la sentència [recolzant-se en la STS, de 21.5.2001 (RJ 6464; MP: José Emmangro Nosete)] que "la seva raó ètico-jurídica es desvinculi del deure general d'evitar perills potencialment causants de danys que assumeix institucionalment, amb major raó, el cridat per la seva especial posició, a crear condicions adequades perquè no es produeixin. D'aquí la labilitat de la frontera entre les normes de responsabilitat extracontractual, les generals i les especials, com l'art. 1910 CC, la qual cosa determina que de vegades es puguin produir zones difuses en la seva aplicació".

La jurisprudència del TS és unànime en considerar que la responsabilitat de l'art. 1910 CC és objectiva, sense necessitat de culpa o negligència per part del "cap de família" o d'aquells pels qui ha de respondre¹⁹. No obstant això, algun autor considera que estem davant un supòsit de responsabilitat per culpa presumpta²⁰ o fins i tot davant un supòsit de responsabilitat objectiva del cap de família per culpa d'aquells amb qui conviu o es troben transitòriament en l'habitatge²¹.

Per "cap de família" s'entén la persona física o jurídica que com a titular jurídic utilitza l'habitatge o l'explotació de què es tracti tenint el deure de controlar el que ocorre al seu recinte. En el cas del Club de golf, el "cap de família" seria qui exerceix les funcions de direcció del centre²² i seria el propietari del Club de golf el responsable dels danys ocasionats per tercers (els golfistes que ocupen les instal·lacions practicant aquest esport), emparada aquesta circumstància en la responsabilitat per risc prevista per l'art. 1910 CC.

¹⁹ Per totes, a títol d'exemple, SSTS, 1ª, de 28.5.2008 (RJ 2008\3179; MP: Ignacio Sierra Gil de la Cuesta); de 21.5.2001 (RJ 2001\6464); SAP Màlaga, de 24.10.2006 (JUR 2006\195832; MP: Inmaculada Suárez Quiñones y Fernández); SAP Alicante, de 5.2.2004 (JUR 2004\81914; MP: Luis A. Soler Pascual); SAP León, de 5.5.2000 (AC 2000\2198; MP Juan Carlos Suárez Quiñones y Fernández).

²⁰ ALBADALEJO GARCÍA (1994, p. 22), YZQUIERDO (2001, p. 313) i COLÁS ESCANDÓN (2006, p. 9).

²¹ PANTALEÓN PRIETO (1984, p. 1610).

²² ALBADALEJO GARCÍA (1994, p. 18) i COLÁS ESCANDÓN (2006, p.10). La STS, 1ª, de 21.5.2001 (RJ 2001\6464) adverteix que, en el cas de locals de negoci, és responsable la societat titular de negoci.

Per tant, seguint aquest precepte, el perjudicat, en el nostre cas el càmping, només ha de provar el dany i que aquest s'ha causat per una bola caiguda des del Club de golf. És evident que un jugador de golf ha de tenir en compte unes regles de seguretat. Així, com adverteix la STS, de 9.3.2006 (RJ 2006\1886; MP: José A. Seijas Quintana) “no és el golf un joc de característiques normalment perilloses, excepte les que deriven d'una mala pràctica en el maneig d'instruments que sí que poden ser danyosos en si mateixos com és el pal o la bola, o quan s'actua sense els coneixements necessaris o sense l'adequada diligència. És per això norma de conducta no executar un cop sense assegurar-se el jugador que no hi ha ningú a prop, en situació de poder rebre un cop amb el pal, la bola o alguna pedra o branca o quelcom similar; norma que exigeix que el jugador adopti les mesures de seguretat necessàries abans de posar en moviment la bola, sempre dins el que és pràctica esportiva comuna i no absolutament desproporcionada en el seu desenvolupament”. I precisament el llançament d'una bola amb poca perícia que acaba en el predi veí entra en aquesta pràctica esportiva comuna. Això no significa que hagi d'ignorar-se el dany, al contrari, és el Club qui ha de prendre les mesures pertinents per evitar danys a tercers.

L'art. 1910 CC es refereix als danys ocasionats per les “coses que es llancessin o caiguessin” de l'immoble. Els verbs caure i llançar s'han interpretat en un sentit ampli, de manera que qualsevol dany generat per un objecte o substància procedent d'una finca s'inclou en el precepte sempre que l'objecte no formi part de la finca mateixa (pensem en el desprendiment d'una cornisa).

La jurisprudència ha inclòs en l'àmbit de l'art. 1910 CC la caiguda de vasos [SAP Tarragona, de 1.2.2010 (AC 381; MP: Antonio Carril Pa)]; caiguda de testos [STS, 1ª, de 4.12.2007 (RJ 39; MP: Francisco Marín Castán)]; caiguda d'ampolla de vidre [SAP Barcelona, de 5.4.2004 (JUR 153708; MP: Mireia Rius Enrich)]; despreniment de glaç i neu acumulats en teulades o cobertes d'un edifici [SAP Barcelona, de 18.6.2004 (AC 1215; MP: Mª Angeles Gomos Mastegui], etc.

El TSJ de Catalunya, emparant-se en la tècnica jurisprudencial d'equivalència de resultats o doctrina de l'efecte útil de la cassació, fins i tot considera que s'aconsegueix la mateixa condemna (instal·lació d'unes tanques) si s'aplica l'art. 1902 CC. No obstant, l'aplicació de l'art. 1902 CC exigeix una conducta culposa o negligent per part del Club, requisit que no s'exigeix en l'art. 1910 CC al tractar-se d'un supòsit de responsabilitat objectiva. És evident que el titular del Club de golf no va adoptar les mesures de seguretat necessàries que eren requerides per evitar els danys. El fet d'aplicar el 1902 CC, el 1910 CC o ambdós conjuntament, no condueix a una vulneració de l'art. 24.2 CE atès que suposa una qualificació homogènia (il·lícits extracontractuals) i queda dins l'aplicació del principi *iura novit cúria*. Fins i tot no es considera que la qualificació jurídica dels fets com un il·lícit extracontractual en comptes d'una immissió, tal i com se sostenia en la demanda, constitueixi una incongruència, perquè no s'altera la natura de l'acció exercitada en què no es pretén la indemnització pels perjudicis ja causats sinó la cessació de la pertorbació (la possibilitat de la condemna de fer té empara en els arts. 1910 CC i 1902 CC).

A més ha de tenir-se present l'art. 218 LEC: "sin apartarse de la causa de pedir acudiendo a fundamentos de hecho o de derecho distintos de los que las partes hayan querido hacer valer, resolverá conforme a las normas aplicables al caso, aunque no hayan sido acertadamente citadas y alegadas por los litigantes".

La conseqüència jurídica del dany ocasionat arran dels supòsits dels arts. 1902 o 1910 CC és el naixement de l'obligació de reparar el dany que pot complir-se *in natura* o per equivalent [STS, de 21.1.2000 (RJ 2000\225; MP Xavier O'Callaghan Muñoz)]. En la sentència que se sotmet a estudi es condemna a una obligació de fer: construir unes tanques protectores. Encara que pugui semblar que no té cabuda aquesta condemna en els arts. 1902 i 1910 CC, la mateixa sentència manifesta el següent:

"Si tenim en compte que els danys i perjudicis causats, no només comprenen un puntual dany d'un vehicle aparcats en el càmping, sinó també les molèsties i les lògiques perturbacions als usuaris del càmping i al seu propietari que no pot usar parcialment el predi als fins industrials de lloguer per la "reiterada caiguda de boles" (com s'afirma en la sentència recorreguda), i que aquests danys continuaran fins que no s'adoptin les mesures protectores oportunes, s'ha de concloure que la seva reparació integral ha d'efectuar-se no només mitjançant indemnitzacions dineràries sinó també amb l'adopció de les mesures correctores per a la seva evitació futura" (FJ 4º).

Per tant, la prevenció de danys futurs s'inclou en el concepte indemnitzatori dels arts. 1902 i 1910 CC, i més quan hi ha una certesa raonablement fundada de la continuació dels danys si no es prenen mesures pertinents, com és el cas.

5. Especial referència al retard deslleial o *Verwirkung*

En la SAP Barcelona, de 3.3.2009, secc. 1ª, objecte de cassació, es fa al·lusió molt tímidament al retard deslleial, també conegut com *Verwirkung*. La STSJ de Catalunya no entra a analitzar el supòsit ja que no és objecte de cassació, no obstant això, considerem rellevant fer una petita referència al tema.

El Club de golf al·lega en la seva contestació a la demanda que la part actora infringeix el principi de bona fe establert en l'art. 7 CC a l'haver deixat transcórrer més de 13 anys sense exercitar cap reclamació, la qual cosa determinaria la no admissió de la demanda. El Jutge de primera instància no es manifesta respecte d'això, i en apel·lació, el recurrent considera que hi ha una "incongruència omissiva de la sentència perquè no va fer cap pronunciament sobre l'al·legació al retard deslleial en l'exercici del seu dret". Al respecte, la Sala de l'Audiència Provincial de Barcelona afirma:

"L'evidència de l'expressat dany continuat, manifestat per la reiterada caiguda de boles de golf, exclou l'aplicació de la doctrina de l'exercici tardà del dret a què al·ludeix la part demandant, i això en la mesura que no pugui haver-hi mala fe en l'exercici d'un dret quan la realitat del dany subsisteix i fins i tot s'incrementa amb el pas del temps" (FJ 3º).

Observem que el Club de golf planteja la vulneració de l'art. 7.1 CC, que atorga rang legal al principi general de l'exercici dels drets conforme als postulats de bona fe (en el mateix sentit, art. 111.7 CCCat). Aquesta formulació com a clàusula general, ha permès a la jurisprudència concretar diferents supòsits d'exercici dels drets subjectius contraris als postulats de la bona fe. Entre aquests drets cal citar el retard deslleial en l'exercici dels drets o *Verwirkung*. No estem davant una institució, sinó davant un efecte jurídic: la inadmissibilitat de l'exercici d'un dret quan s'aprecia en el mencionat exercici un retard que es reputa contrari a la bona fe. No obstant això, la seva aplicació és restrictiva ja que suposa la declaració d'inadmissibilitat de l'exercici d'un dret, fins i tot no prescrit²³.

Per part del Càmping no podem observar una conducta que permeti al Club de golf concloure que haguessin renunciat a l'acció de cessament de la pertorbació. No pot admetre's que hi ha una conducta omissiva de l'exercici del dret.

Els pressupòsits del retard deslleial són els següents:

1. El transcurs d'un període de temps significatiu: ha de transcórrer un període de temps durant el qual el titular del dret s'ha mantingut inactiu, sense exercitar-ho. El mer transcurs del temps no desemboca en un retard deslleial, sinó que el pas del temps ha d'anar acompanyat d'unes circumstàncies que permetin qualificar de deslleial el retard en l'exercici del dret.

No pot tenir rellevància en el supòsit plantejat, que hagi transcorregut un període de temps considerable (13 anys) sense que el Càmping hagi reclamat el cessament dels llançaments. La caiguda de boles pot haver-se incrementat en uns anys determinats, o la pràctica d'aquest esport pot haver augmentat en els últims anys a conseqüència de les modes. A més a més, no sabem si els 13 anys a què es refereix el Club de golf, són des que es va inaugurar el camp o des que va haver-hi la primera queixa per part del predi veí.

2. L'omissió en l'exercici del dret: durant el període de temps en qüestió el titular no ha d'haver exercitat el dret o facultat.

Segons consta en la SAP Barcelona, de 3.3.2009, existia intenció de posar tanques al Camp de golf, la qual cosa ens indueix a pensar que va haver-hi queixes del predi veí o el propi Club es va adonar dels danys que estava o podia ocasionar.

3. La confiança legítima en el no exercici futur del dret: ha d'existir una confiança legítima del subjecte passiu de què el dret no s'exercitarà. Ha de ser el titular del dret qui generi aquesta confiança. Provar aquest requisit és summament complicat.

---

²³ Pot consultar-se VAQUER ALOY (1999) o VAQUER ALOY i CUCURULL SERRA (2005), a qui seguim.

En el cas observem que el Club de golf està disposat a posar unes tanques abans, fins i tot, de què es reclamin danys perquè s'afirma en la sentència que "va demanar pressupost al rebre el requeriment de la part actora i va remetre una instància a l'Ajuntament sol·licitant la instal·lació de les tanques". Si el club va realitzar aquests actes és perquè intuïa que se'l demandaria o que ocasionava perjudicis al veí.

4. El perjudici derivat de l'exercici deslleialment retardat del dret: l'exercici tardà del dret ha de causar un perjudici en el subjecte passiu: un augment de responsabilitat, la disminució de les possibilitats de defensa del subjecte passiu davant la reclamació tardana, etc.

En el cas que ens ocupa no es pot al·legar que existeixi un perjudici del Club de golf per la no interposició de la demanda amb anterioritat.

En síntesi, la STSJ de Catalunya, de 14.1.2010 (RJ 2010\2622), encertadament, considera que els danys ocasionats per la caiguda de boles procedents d'un camp de golf han de resoldre's aplicant les regles de la responsabilitat extracontractual (arts. 1902 i 1910 CC), sense poder considerar la seva naturalesa immissiva. No obstant, els requisits per l'aplicació dels arts. 1902 i 1910 CC són totalment diferents (el primer regula el sistema de la responsabilitat subjectiva i el segon és un cas excepcional de la responsabilitat objectiva), però per a l'aplicació de la tècnica de l'equivalència de resultats, el TSJ de Catalunya aplica indistintament els dos preceptes. Amb l'aplicació de l'art. 1902 CC la conducta que es té present és la del Club de golf, per la seva negligència al no haver instal·lat tanques. En canvi, amb l'aplicació de l'art. 1910 CC es té present l'activitat del jugador de golf al llançar les boles, tot i que la imputabilitat en aquest supòsit recau al "cap de família", en el nostre cas, el Club de Golf. El simple fet d'ocasionar el dany genera responsabilitat.

Per tant, els usuals llançaments de boles des de camps d'esport, com hem vist en altres sentències, tenen cabuda dins el camp de la responsabilitat extracontractual.

6. Taula de jurisprudència citada

<i>Tribunal, Sala i Data</i>	<i>Ref.</i>	<i>Magistrat Ponent</i>	<i>Parts</i>
STS, 1ª, de 14.1.2010	RJ 2622	José Francisco Valls Gombau	<i>Club de golf Terramar c. Camping El Garrofer</i>
STS, 1ª, de 4.10.2007	RJ 39	Francisco Marín Castán	<i>Bernardo c. Romeo y Luis Enrique y Lourdes, Unión y el Fenix Compañía de Seguros y Reaseguros SA y Carina</i>
STS, 1ª, de 28.5.2008	RJ 3179	Ignacio Sierra Gil de la Cuesta	<i>Comunidad propietario c. Juan Antonio</i>
STS, 1ª, de 9.3.2006	RJ 1882	José Antonio Seijas Quintana	<i>Lucía c. Ismael, Club Golf Terramar y La Estrella SA Cía</i>
STS, 1ª, de 21.5.2001	RJ 6464	José Almagro Nosete	<i>Jesús B.T. c. Sabadell Asseguradora, Compañía de Seguros, Reaseguros SA, Promociones Artísticas y Culturales Pla de l'Estany</i>
STS, 1ª, de 21.1.2000	RJ 225	Xavier O'Callaghan Muñoz	<i>Centimetral c. Sociedad Andrés Santiago SA, Cía de Seguros La Estrella</i>
STSJC, de 31.3.2008	RJ 301	M Eugenia Alegret Buergues	<i>Comunidad propietario c. Coto de la Reina SL y Barbara</i>
STSJC, de 17.7.2006	RJ 1660	Carlos Ramos Rubio	<i>Tomás c. Zukunft SL</i>
STSJC, de 3.10.2002	RJ 650	Núria Bassols Muntada	<i>Construcciones José Castro SA y Metropolitan BCN SA c. Comunidad Propietarios</i>
STSJC, de 3.10.2002	RJ 649	Ponç Feliu Llança	<i>Rentamar SA c. Indicesa, Urbinsa y Fnac</i>
STSJC, de 19.3.2001	RJ 1399	Ponç Feliu Llança	<i>Enrique Z.H.y Carmen P.S. c. Harineras del Segrià SA</i>
STSJC, de 5.5.2000	Ac 2198	Juan Carlos Suárez Quiñones y Fernández	<i>Comunidad de propietarios c. local de negocios de O.F.</i>
STSJC, de 17.2.2000	RJ 8160	Núria Bassols Muntada	<i>Vallés Nais SA c. Fco S.R. y Mª Carmen F.S.</i>
STSJC, de 26.3.1994	RJ 4591	Jesús Corbal Fernández	<i>Comunidad propietarios y Alfredo Vázquez D y Cís, SRC, c. Tobar SA.</i>
STSJC, de 21.12.1994	RJ 1498	Lluís Puig Ferriol	<i>Ana D.D. y Ana D.S c. Jaume P.R. y Francesca C.P.</i>
SAP Barcelona, secc. 1ª, de 3.3.2009	CENDOJ 0801937001200910 0084	Dolors Portella LLuch	<i>Club de golf Terramar c. Camping El Garrofer</i>
SAP Barcelona, secc. 17ª, de 15.12.2009	JUR 117177	María Sanahuja Buenaventura	<i>Carlos y Dulce c. Felipe y Loreto</i>
SAP Barcelona, secc. 4ª,	JUR 153708	Mireia Ríos Enrich	<i>Rodolfo c. Manufacturas de l'Oci</i>

5.4.2004			
SAP Barcelona, secc. 13 ^a , de 18.6.2004	AC 1215	M Àngeles Gomis Masque	Patricia c. Comunidad Propietarios
SAP Tarragona, sec.c 1 ^a , de 1.2.2010	AC 381	Antonio Carril Pan	Remedios c. Event Tres SL y Fiatc Mutua de Seguros
SAP Tarragona, secc. 2 ^a , de 23.12.2009	CENDOJ 4314837001200910 0443	Antonio Carril Pan	Victorio c. Comunidad propietarios
SAP Lleida, secc. 2 ^a , de 21.4.2009	JUR 393645	Albert Montell García	José Angel c. Aurelio
SAP Alicante, secc. 5 ^a , de 5.2.2004	JUR 81914	Luis Antonio Soler Pacual	M. Trini c. Virginia, Isabel, Antonia y Gabino
SAP Màlaga, secc. 6 ^a , de 24.10.2006	JUR 195832	Inmaculada Suárez Quiñones y Fernandez	Leonor c. Inmobiliaria La Paz

7. Bibliografia

Manuel ALBADALEJO GARCÍA (1994), "La responsabilidad del art. 1910 CC", *Iniura, Revista de responsabilidad civil y seguro*, núm. 2, pp. 13 i ss.

Mariano ALONSO PÉREZ (1994), "La protección jurídica frente a las inmisiones molestas y nocivas", *Actualidad civil*, núm. 2, pp. 385 i ss.

Ana María COLÁS ESCANDÓN (2006), "La responsabilidad derivada del art. 1910 CC y su aplicación en la práctica", *Aranzadi civil*, núm. 4, pp. 2135-2176.

Joan EGEA FERNÁNDEZ (1994), *Acción negatoria, inmisiones y defensa de la propiedad*, Marcial Pons, Madrid.

Simon DEAKIN, Angus JOHNSTON i Basil MARKESINIS (1999), *Markesinis & Deakin Tort Law*, Oxford University press, Oxford.

Fernando PANTALEÓN PRIETO (1984), "Comentario a la STS 12.4.1984", *Cuadernos Civitas de Jurisprudencia Civil*, núm. 5, pp. 1601 i ss.

Lluís PUIG FERRIOL, Encarna ROCA TRIAS, Juan Manuel ABRIL CAMPOY i María Eulalia AMAT LLARI (2007), *Institucions del Dret civil de Catalunya*, Vol. IV, (Drets reals), Tirant lo Blanch, València.

Jaume RIBALTA HARO (2001), "Immissions i acció negatòria a Catalunya: una lectura històrica i comparativa d'una modernització legislativa", *Revista de Dret Històric català*, núm. 1, pp. 125 i ss.

Joan Carles SEUBA TORREBLANCA (2008), "Comentario a los arts. 546-13 y 546-14 CCCat", a VV.AA., *Derechos reales (Decanato autónomo de los Registradores de Cataluña), Comentario al Libro V del CCCat.*, T. I, Barcelona, pp. 651 i ss.

Keith STANTOM (1994), *The Modern Law of Tort*, Sweet & Maxwell, Londres.

Antoni VAQUER ALOY (1999), "El retraso desleal en el ejercicio de los derechos. La recepción de la doctrina de la Verwirkung en la jurisprudencia española", *Revista de derecho Patrimonial*, núm. 2, pp. 89 i ss.

Antoni VAQUER ALOY i Núria CUCURULL SERRA (2005), "¿Solvencia recuperada en buen momento? Aplicaciones jurisprudenciales de la Verwirkung en el juicio ejecutivo", *InDret*, 1/2005 (www.indret.com).

Antoni VAQUER ALOY (2009), a Pedro DEL POZO CARRASCOSA, Antoni VAQUER ALOY, Esteve BOSCH CAPDEVILA, *Derecho civil de Cataluña. Derechos reales*, 2ª ed., Marcial Pons, Madrid, pp. 122 i ss.

Christian VON BAR (1998), *The Common European Law of Tort. I. The Core Areas of Tort Law, its Approximation in Europe, and its Accommodation in the Legal System*, Oxford University press, Oxford.

Georg VON WANGENHEIM (2001), "Valoraciones límite e indemnización por inmisiones", *Indret*, 4/2001 (www.indret.com)

Mariano YZQUIERDO TOLSADA (2001), *Sistema de responsabilidad civil, contractual y extracontractual*, Dykinson, Madrid.